

TANÁROK VÉLEMÉNYE AZ EGÉSZSÉGRŐL

1995 decemberében országos reprezentatív miután 1000 általános iskolai tanárt kérdeztünk meg az egészséget befolyásoló tényezőkről, az egészséges életmódról, arról, hogy véleményük szerint milyen mértékű az iskola szerepe az *egészségnevelésben*. A kutatás világbanki projekt keretében folyt, melynek programgazdája a NEVI volt.

A kérdőívben először az egészséget befolyásoló tényezőkről, majd saját egészségi állapotukról, illetve a diákok egészségi állapotáról kérdeztük a tanárokat. Nézeteiket tükrözik az alábbiak.

Az egészségi állapotot meghatározó tényezők

(Átlagértékek a skála-pontszámok alapján, ahol 1 = az adott tényező egyáltalán nem befolyásolja az egyén egészségi állapotát, 5 = az adott tényező nagymértékben befolyásolja az egyén állapotát)

Az egészségi állapotot meghatározó tényezők	Skála-pontszámok átlagértéke
1. A napi stressz mennyisége	4,59
2. Az alkoholfogyasztás mértéke	4,52
3. Dohányzás mértéke	4,5
4. Környezeti ártalmak	4,31
5. A családi élet kiegyensúlyozottsága	4,27
6. A táplálkozási szokások	4,13
7. A sportolási, szabadidős szokások	4,11
8. Az egészségügyi ellátás színvonala	4,08
9. A veleszületett adottságok	3,81
10. Lakáskörülmények	3,84
11. A család anyagi helyzete	3,75
12. A lakóhely, a település, ahol él	3,66
13. A munkaidő hossza	3,61
14. A szűrővizsgálatokon való részvétel	3,57
15. A családban előforduló betegségek	3,55
16. A végzett munka jellege	3,49
17. Az iskolai végzettség	2,64
18. A véletlen	2,6

Az összesített skálapontszám: 3,85, ami jelzi, hogy válaszadóink a kérdőívben felsorolt tényezőknek az egyén egészségi állapotának alakulásánál meghatározó jelentőséget tulajdonítanak.

A megkérdezettek 94%-ban átlagosnak, vagy annál jobbnak ítélik meg saját egészségüket. Ha a kapott válaszokat *nemek alapján* vizsgáljuk, feltűnő, hogy e vizsgálatban a férfiak egészségesebbnek érzik magukat, mint a nők. A megkérdezett férfiak nyolc százaléka

"nagyon jónak", míg 48%-a "elég jónak" tartja saját egészségi állapotát, míg a nőknél csak 4%, aki a "nagyon jó" és 46%, aki az "elég jó" kategóriába sorolta be saját magát.

A legjobb egészségi állapotban a budapesti megkérdezettek tartják magukat, hiszen a fővárosi megkérdezettek több, mint fele (52%-a) jónak tartja egészségi állapotát. Mivel az egészségi állapot alapvetően az *életkor* függvénye is, ezért megvizsgáltuk az e kérdésre adott véleményeket a válaszadók életkora alapján is.

A saját egészségi állapot megítélése az életkor függvényében (%-os arányok)

Egészségi állapot	20-29 évesek (N=115)	30-39 évesek (N=306)	40-49 évesek (N=293)	50 év feletti (N=172)
Nagyon rossz vagy elég rossz	2	4	6	9
Közepes	19	38	54	53
Elég jó	72	53	37	33
Nagyon jó	7	5	3	5

A táblázat igazolja az életkor és az egészségi állapot közötti összefüggést, hiszen az életkor növekedésével emelkedik a "rossz", és csökken az "elég jó" és a "nagyon jó" válaszok aránya. Elgondolkodtató viszont, hogy a 40-49 évesek alig értékelik jobbra egészségi állapotukat, mint az 50-59 éves megkérdezettek. Optimista megítélésűnek tűnik, hogy válaszadóink közel harmada (36%-a) jobb, vagy sokkal jobb egészségi állapotban lévőnek tartja saját magát, mint a vele egykorúakat. A nemek szerinti bontásban a férfiak 46%-ban, míg a női válaszadók 32%-ban vélik egészségesebbnek magukat kortársaiknál.

A saját egészségi állapot az azonos életkorúakhoz viszonyítottan a kérdezettek lakóhelye szerinti megoszlásban (%)

	Budapesten élők (N=141)	Megyeszékhelyen élők (N=224)	Városokban élők (N=280)	Községekben élők (N=285)
Sokkal rosszabb vagy rosszabb	4	4	4	8
Ugyanolyan	55	53	56	65
Sokkal jobb vagy jobb	41	43	40	27

A táblázat adatai azt igazolják, hogy a községben élő megkérdezettek körében a legalacsonyabb a magukat kortársaikhoz mérten egészségesebbnek tartók aránya. Valószínűleg hozzájárul ehhez a községek rossz egészségügyi infrastruktúrája, a megfelelő intézményekkel való ellátatlansága.

Az "Ön szerint a mai fiatalok egészségesebbek, vagy kevésbé egészségesek, mint a 20-30 évvel ezelőtti fiatalok?" kérdésre adott válaszok szerint a válaszadók 85%-a mai fiatalokat kevésbé tartja egészségesnek, mint az előző generáció fiataljait.

Az ifjúság rossz egészségi állapotát a válaszadók a leggyakrabban a mozgásszegény életmóddal, a környezeti ártalmakkal és a stressz által okozott kedvezőtlen hatásokkal indokolták. További kisebb szerep tulajdonítható a rossz táplálkozási szokásoknak (16%), a

rossz szabadidő eltöltési szokásoknak (9%), a családi élet hiányának, valamint egyéb életmódbeli tényezőknek, például a káros szenvedélyeknek (alkohol, dohányzás).

Az iskola szerepe az egészséges életre nevelésben

Hogy az egészséges életre való nevelésben az iskolának is fontos szerepe van, ez ténykérdés, s a pedagógusok körében is sokak által elfogadott. Ezt látszik igazolni az az adat, amely szerint a gyermekek egészséges életre való nevelését a legtöbb pedagógus (82%) közös feladatnak gondolja; úgy véli, hogy abból mind a családnak, mind pedig az iskolának ki kell vennie a részét. A másik jellemző felfogás – amely a megkérdezett pedagógusok kisebbségének (17%-ának) a véleményével találkozik – az, amelyik alapvetően a szülőkre terhelné ezt a feladatot. Olyan válaszadó viszont alig akadt, aki a szülőkkel szemben egyértelműen inkább az iskola, a pedagógusok "hatáskörébe", illetve feladatai közé utalja az egészségnevelést.

Arra is kíváncsiak voltunk, hogy – az egészségnevelés témakörét részletesen vizsgálva – a pedagógusok mely területeken mekkora szerepet szánnak az iskolai oktatásnak, nevelésnek. Ehhez néhány olyan témakört, egészségnevelési területet soroltunk fel, amelyeket sokan részben vagy teljes egészében az iskola feladatkörébe tartozónak érezhetnek.

A felmérésben felsoroltak közül a pedagógusok leginkább az alapvető elsősegély nyújtási ismeretek átadását, az egészséges szemlélet kialakítását és az élvezeti cikkekkel kapcsolatos felvilágosítást vélik az iskola feladatkörébe tartozóknak. Ezekről gyakorlatilag senki sem nyilatkozott úgy, hogy a szóban forgó problémakörök egyáltalán nem tartoznak az iskola hatáskörébe. A pedagógusok többsége úgy érzi, hogy a korszerű táplálkozást illetően is szükség van a gyermekek iskolai nevelésére, ugyanakkor az orvosi vizsgálatokon, fogorvosi szűrővizsgálatokon való szervezett iskolai részvételt a pedagógusok kevésbé érzik az iskola feladatköréhez tartozóknak.

A NAT és az egészségnevelési programok

Azt, hogy az egészségnevelés témaköre – és egyben az egészségre nevelés feladata – bekerült a Nemzeti Alaptantervbe, a pedagógusok elsőprő többsége (97%-a) helyesli.

A miért fontos az, hogy az egészségnevelés a NAT-ban helyet kapott kérdésre a válaszok lényegében két csoportra oszthatók. Az első csoportba tartoznak azok, akik a nevelési szempontokat tekintik meghatározónak (32%). Ezen belül vannak, akik egyszerűen úgy tartják, hogy ez is iskolai feladat, tehát meg kell oldani (11%). Többségben vannak azonban azok, akik úgy gondolják, hogy e feladatot az iskolának a család helyett kell megoldania (17%), ami mögött az a feltételezés sejthető, hogy a család nem képes az egészségre neveléssel kapcsolatos feladatait ellátni. Viszonylag alacsony volt azoknak az aránya, akik a kérdésre adott spontán válaszuk során azt hangoztatták, hogy az egészségnevelést az iskola és a család közös feladatának tartják (5%). Mindebben szerepet játszhat az iskola és a család, a pedagógus és a szülő kapcsolatának – kommunikációjának (?) – nem kielégítő színvonala is.

A másik csoportba azok tartoznak, akik az egészségnevelés tekintetében az ismeretnyújtási-oktatási szempontokat tartják elsődlegesnek. E csoportban meghatározó azok véleménye, akik a hiányzó ismeretek pótlásával, új ismeretek nyújtásával tartják megoldhatónak a feladatot (5%), s azoké, akik úgy vélik, hogy az egészségnevelés, mint iskolai feladat az oktatás

szempontjából is fontos. Kevesen vannak ugyanakkor, akik azért helyeslik az egészségnevelés NAT-ba való felvételét, mert úgy vélik, hogy általában rossz az emberek egészségi állapota (3%), vagy azért, mert valamiféle szemléletváltást tartanak időszerűnek ezen a téren:

A válaszok tartalma	Válaszok százalékos megoszlása
Iskolának ez is feladata	11
Család helyett	17
Közös feladat	5
Rossz az egészségi állapot	3
Szemléletváltás kell	1
Oktatási szempontból is fontos	11
Ismereteket pótol és ad	5
Egyéb vagy nem válaszolt	47

Megoszlanak a vélemények abban a tekintetben, hogy az iskolán belül ki vagy kik végezzék a gyermekek egészséges életmódra való nevelését: szükség van-e külön szaktanárra, vagy az osztályfőnök, netán az iskolaorvos, védőnő feladata az ismeretek és a szemléletmód átadása. Ebben a kérdésben természetesen több választ is elfogadtunk, a következő ábra az említett válaszelemek súlyát mutatja be:

Ön szerint az iskolán belül kinek vagy kiknek a feladata a gyermekek egészséges életmódra való nevelése (%)

Osztályfőnöknek	47
Iskolaorvosnak, védőnőnek	52
Biológiatanárnak	35
Testnevelő tanárnak	28
Valamennyi pedagógusnak	75
Külön erre a célra képzett pedagógusnak, például egészségismeretet oktató tanárnak	35
Egyéb válasz	6
Nem válaszolt	2

Általánosan elfogadott, hogy iskolán belül az egészséges életmódra felkészítés minden pedagógusnak feladata; ezt a megkérdezett pedagógusok 75%-a állítja.

A megkérdezettek többsége szükségesnek tartja, hogy külön tantárgy keretében oktassák az e területhez tartozó ismereteket. A pedagógusok 51%-a tartaná ezt helyesnek.

Junghaus Ibolya